

■ ДИСКУСІЇ

УДК: 330.837

ІНСТИТУЦІЙНА БЕЗПЕКА ЕКОНОМІЧНИХ АГЕНТІВ І РИНКОВИЙ МЕХАНІЗМ ©

О.Г. ШПИКУЛЯК,
*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри адміністративного
менеджменту та альтернативних
джерел енергії*

О.О. ПРУТСЬКА,
*доктор економічних наук, професор,
в.о. декана економічного факультету,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті запропоновано теоретико-методичний підхід до визначення поняття «інституційна безпека», дана змістовна характеристика категорійно-понятійного апарату інституціоналізму, а також процесів, які відбуваються в інституційній системі ринкового механізму. Означено модельну сукупність факторів, що виступають інституційними модераторами інституційної безпеки, наслідують різноманітні інституційні ефекти обміну, визначають умови взаємодії економічних агентів. Сформульовано концептуальне бачення предметної області застосування поняття «інституційна безпека» в рамках інституціонального аналізу предметів, явищ, ринкових процесів, а також окреслено контури подальшого наукового дискурсу в ареалі досліджень ефективності трансакцій міжагентського ринкового обміну.

Ключові слова: інституційна безпека, інституції, інститути, ринок, інституційна ефективність, економічні агенти.

Рис. 3. Літ. 24.

Постановка проблеми. Діяльність економічних агентів ринку, ідентифікованих за своїми функціонально-рольовими ознаками місця і ролі в ринковому процесі (підприємець, працівник, споживач, держава), наслідують відповідні контури інституційної безпеки. Представлення на розгляд наукової спільноти й уведення у практику наукового вжитку поняття «інституційна безпека» вважаємо обґрунтованою необхідністю, адже еволюція самої інституціональної теорії пропагує можливість широкопланового міждисциплінарного дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми інституційної безпеки у конкретно-ідентифікаційному плані, з огляду на наявні в ареалі інституціоналізму як наукової парадигми, є достоту новими, адже в значній мірі тут можна говорити про піонерність даного дослідницького конструкту. Питання в тому, що інституціональна теорія всеосяжна за охопленням суспільно-економічної проблематики характеризується міждисциплінарністю,

© О.Г. ШПИКУЛЯК, О.О. ПРУТСЬКА, 2016

широкоаспектністю, тому у своєму розвитку набуває ракурсів системної видозміни. Інституціоналізм – це фундаментальна наукова парадигма, яка виникла на базі еволюційних теорій як результат дослідницького переосмислення гіпотези про дифузю (поширення) норм, традицій і правил, що формують конституцію соціально-господарського порядку в суспільстві, економіці, ринку. Тому в даному випадку ми не можемо як заперечити наявність напрацювань з інституційно-безпекової проблематики, так і ствердно засвідчити їх наявність, проте в загальному теоретико-методологічному вимірі вони безперечно існують.

Проблематика інституційної безпеки економічних агентів й ринкового механізму у своїй симбіотичній сукупності достеменно є чимось гіпотетично новим, проте вбудована в інституціональну теорію міждисциплінарного дискурсу працями таких відомих дослідників як: Т. Веблен [1, 2], Х. Кен [3], А. Грейф [4], Д. Норт [5], Р. Коуз [6], А. Аузан [7], Е. Фуруботн [8], В. Ойкен [9], Дж. Гелбрейт [10], Дж. Бреннан [11], Т. Еггертсон [12], О. Уільямсон [13], В. Вольчик [14], Ю. Лопатинський [15], Р. Нурєєв [16], В. Дементьєв [17, 24], О. Іншаков [18], В. Полтерович [19], А. Шастітко [20] та ін., мають певні напрацювання й автори цієї статті [22, 23]. Даним дослідженням ми ставимо за мету окреслити сутнісні характеристики, аспекти розуміння інституційної безпеки економічних агентів у ринковому механізмі з узгодженням даного поняття з фундаціями наукового дискурсу в інституціональній теорії й інституціональній економічній теорії зокрема. Представляючи свою позицію, культивуємо гіпотезу про те, що в суспільстві, економіці, ринку, інституціональній системі загалом, детермінуються різні види безпек, які «спеціалізуються» на видових ознаках їх прояву (економіка – економічна, енергетика – енергетична, політика – політична безпека). Все ніби просто й зрозуміло, проте інституційна безпека – це специфічний статусний конструкт позиції економічних агентів по відношенню до «якості» інституцій і «якості» інституцій по відношенню до економічних агентів.

Формулювання цілей статті – розробка теоретико-методологічних основ визначення сутності, ролі і місця категорії «інституційна безпека» у системі функціонування ринкового механізму взаємодії економічних агентів з представленням методичного базису ідентифікації даного поняття в процесі формування інших видів безпек, традиційно вбудованих у конституції наукового дискурсу про ринок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інституціональна теорія систематично модерує дискусійність і представлення інноваційного категорійного апарату, що зумовлено міждисциплінарністю способів наукового пізнання й еволюціоністським підтекстом інституційного дискурсу. Це стосується, наприклад, особливостей визначення понять інституція та інститут, які пов'язані з означенням самого предмету науки про інституційні процеси суспільно-господарського буття та взаємодії економічних агентів. Долучаємо до даного аспекту суджень також поняття «інституційна безпека», як наслідковий ефект утвердження інституцій та інститутів в ринковій системі координації економічних взаємодій.

Наряду з цим наголошуємо, що правомірність наукового представлення, уведення в оборот категорії «інституційна безпека» визначена зокрема і твердженням одного із фундаторів інституціоналізму – Т. Веблена [2], про те, що інституціональна парадигма базується на принципах еволюційної зміни та розвитку суспільного соціально-економічного життя. За Т. Вебленом, інституція – це

спільність свідомості, перший спосіб мислення, притаманний новим групам людей, який обумовлений традиціями, звичаями, що формуються у процесі історичного розвитку, - все те, що набуває оформлення в професії людини, морально-правових нормах, державних установах [2]. Проте, інституціоналісти все ще дискутують з приводу даного визначення, бо сама по собі інституціональна теорія дотепер не містить достоту кінцево сформованих критеріїв означення предметної сфери наукового пізнання інституційних взаємодій, незалежно від їх виміру (суспільний, ринковий, підприємницький, особистісно-індивідуальний).

Теорія і методологія інституціоналізму, як ми наголошуємо у своїх дослідженнях, наслідуює міждисциплінарний аспект наукового пошуку, проте даний напрям пізнання вже сформував певну усталену систему категорійно-понятійного апарату. Він (категорійний апарат) не є абсолютно сталим за змістом визначень сутності категорій і понять, модерації новизни повсякчас актуальні, проте предметний базис інституціональної науки загалом можна вважати сконструйованим. Виходячи із даного висновку, щодо модерації новизни категорій, ми прагнемо розвитку інституційної науки уведенням у науковий оборот категорії «інституційна безпека» як похідної від категорій «інституція» та «інститут», «інституційна ефективність», «інституційне (інституціональне) забезпечення».

Інституційну безпеку за аспектами формування і соціально-економічного позиціонування розуміємо як ефект дії різного роду інституцій та інститутів. Структурно вона представлена функціонуванням вже діючих інститутів, а також новостворених і таких, що трансплантовані (запозичені) з інших моделей інституціонального порядку. Тут також представлена інституційна ефективність, яку в теоретико-емпіричному вимірі ми пропонуємо виразити через рівень трансакційних витрат. Вони (витрати) по суті є вираженням результативності інституційної політики, а також представлені як витрати інституційного обміну, змодеровані дією інституцій та інститутів. Практичний кругообіг цих інституційних модуляцій і формує квінтесенції інституційної безпеки учасників ринкового обміну, економіки загалом, галузі, держави, індивіда.

Поняття «інституційна безпека» ми також долучаємо до дискурсу про інституціональну природу явищ соціально-господарського буття. Інституційна безпека – це факт протидії інституційним пасткам, які об’єктивно існують, виникають у процесі обміну, формуючи відповідний рівень трансакційних витрат, які характеризують спроможність ринку бути ефективним по відношенню до економічних агентів, мотивації їхньої діяльності в ринковій системі координат. Інституційна безпека, на наше переконання, є наслідком певного рівня інституційної мобільності учасників ринкового обміну, тому у вимірі ефектів впливу, наприклад, конкуренції, вона являє собою рівень актуальності інституційних норм та їх функціональну ефективність. Інституційну безпеку необхідно вважати проявом ефективності перш за усе інститутів ринку, тобто інституційної ефективності, а також вираженням інституційного захисту від неправомірної поведінки суб’єктів ринку, держави, в системі міжагентських відносин. Це також рівень наявних можливостей з убезпечення від неконкурентної поведінки стейкхолдерів у плані інституційної верифікації їх місця і ролі на позиціях, які не шкодять їхнім партнерам.

Пропоноване нами визначення поняття «інституційна безпека» і конструкція предметного дискурсу з цього питання, сформовані на базі методології інституціонального аналізу. Вихідним елементом якої (методології) є категорія «інститут», яка визначається як правило, механізм примусу, колективна дія, порядок, модель поведінки, організація [24]. Будь-який інститут нерозривно пов'язаний із соціальною взаємодією, яка є загальною основою для існування його ознак [24]. Логічно вбудованим у методологічну конструкцію даного висновку вважаємо поняття економічної взаємодії, яка притаманна економічним інститутам і модерує «економічність» ефектів інституційної безпеки. Схематично схема модерації інституційної безпеки зображена на рис. 1.

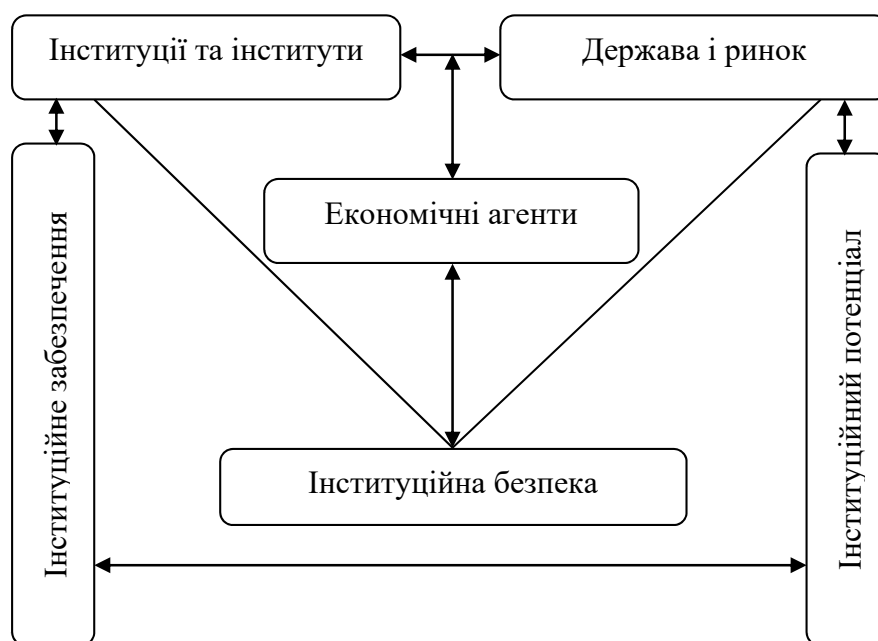

Рис. 1. Схема процесу модерації інституційної безпеки у механізмі ринку*

*Сформовано за результатами авторських досліджень і методологічних узагальнень

У функціонально-процесному контексті (див. рис. 1) суджень, інституційна безпека є кругообіг інституцій та інституцій, які своїми діями моделюють якість інституційних умов у яких відбувається взаємодія економічних агентів.

Логічно було б продовжити аспекти інституціоналізації пропонованого до розгляду поняття (інституційна безпека), але нами представлено зокрема ракурс означення його «економічності», що без прив'язки до ринку є, як мінімум, недалекоглядним кроком. Саме тому ми й вважаємо, що інституційна ефективність перш за все вбудована в ринок як своїм формуванням, так і забезпеченням, функціонально й організаційно підпадає під дію його законів. Таким чином, достоту вважати, що ринок наслідує різні форми прояву інституційної ефективності, адже з одного боку – це інститут (організаційно оформлена система правил), а з іншого – його «діяльність» підпорядкована інституціям, які він сам і продукує (конкуренція, підприємництво, ціна, праця, власність, тощо). В заданому контексті слід також зауважити, що варіації рівнів інституційної безпеки (рис. 2) вбудовані в систему впливу інституцій на середовище інституціоналізації (упровадження) норм, традицій, законів, що означає перш за все наслідкову форму зміни статусу об'єкта.

Рівень	Модератор	Фундація інституційного ефекту й інституційної безпеки
1 – й	Працівник	Рівень добробуту індивіда
2 – й	Підприємство	Підприємницька конкурентоспроможність
3 – й	Держава (економіка, національний ринок)	Ефекти творення й перерозподілу суспільного продукту
4 – й	Глобальна економіка і ринок	Глобальна конкурентоспроможність й інституційна адаптивність економіки

Рис. 2. Варіації рівнів інституційної безпеки в умовах дії ринкового механізму*

**Сформовано на основі досліджень і методологічних узагальнень*

У даному конкретному випадку питання інституційної безпеки нами розглядається у дискусійно-постановочному плані, ми пов'язуємо її з ринком, його спроможністю, чи неспроможністю інституційно упорядкувати «правила гри», або навпаки – забезпечити адаптацію економічних агентів до вже існуючих «правил гри». Тут має місце діалектична залежність, адже інституційна безпека вбудована у ринок, а ринок і зокрема конкуренція, як його базисний інститут, є безпосередніми модераторами інституційної безпеки, адже вони функціонально зреалізують інституції ринкової економіки. Таким чином, інституційну безпеку за аспектом формування і соціально-економічного позиціонування розуміємо як ефект дії різного роду інституцій та інститутів. Структурно вона представлена функціонуванням вже діючих інститутів, а також новостворених і таких, що трансплантовані (запозичені) з інших моделей інституційного порядку. Інституційний порядок – це формально-функціональна сукупність факторів, правил, які визначають загальні й ситуативно-конкретні «правила гри», за яким відбувається взаємодія економічних агентів у процесі інституційного, ринкового, суспільного обміну.

Криза інституційної безпеки настає в момент краху, зміни цінностей, а також з причин неадекватності трансплантованих інститутів. Трансплантовані (запозичені) інститути, інституції, можуть виявитися неефективними, тобто суспільство, ринок, отримують ефект інституційної пастки. Одним словом, генетично закладена й усвідомлено-прийнятна траєкторія розвитку соціально-економічних взаємодій, вибудована роками, наслідують можливість несприйняття трансплантованих інститутів, особливо в короткостроковому періоді. Таких прикладів чимало, наприклад в агарному секторі національної економіки класична кооперація «не йде», бо даний інститут ринку сприймається в конструкції радянського минулого – як колгосп. Таким чином, ми констатуємо, що інституційна безпека формується базисними і похідними інститутами ринку (рис. 3), за ієрархією.

Це об'єктивний процес, а прикладна частина інституційного розвитку у формі інституційного ефекту і є провідником інституційної безпеки.

Інституційна безпека також зумовлена таким фактором як інституційна пам'ять, яка модерує відповідний рівень трансакційних витрат економічних агентів у процесі укладання – реалізації угод, зумовлюючи відповідний конструкт параметрів спроможності ринку. Таким чином, інституційна безпека емпірично може бути оцінена за рівнем трансакційних витрат, що дасть змогу ув'язати методологію споглядання на теорію проблеми з більш-менш конкретними параметрами наявних або можливих у своєму набутті ефектів обміну.

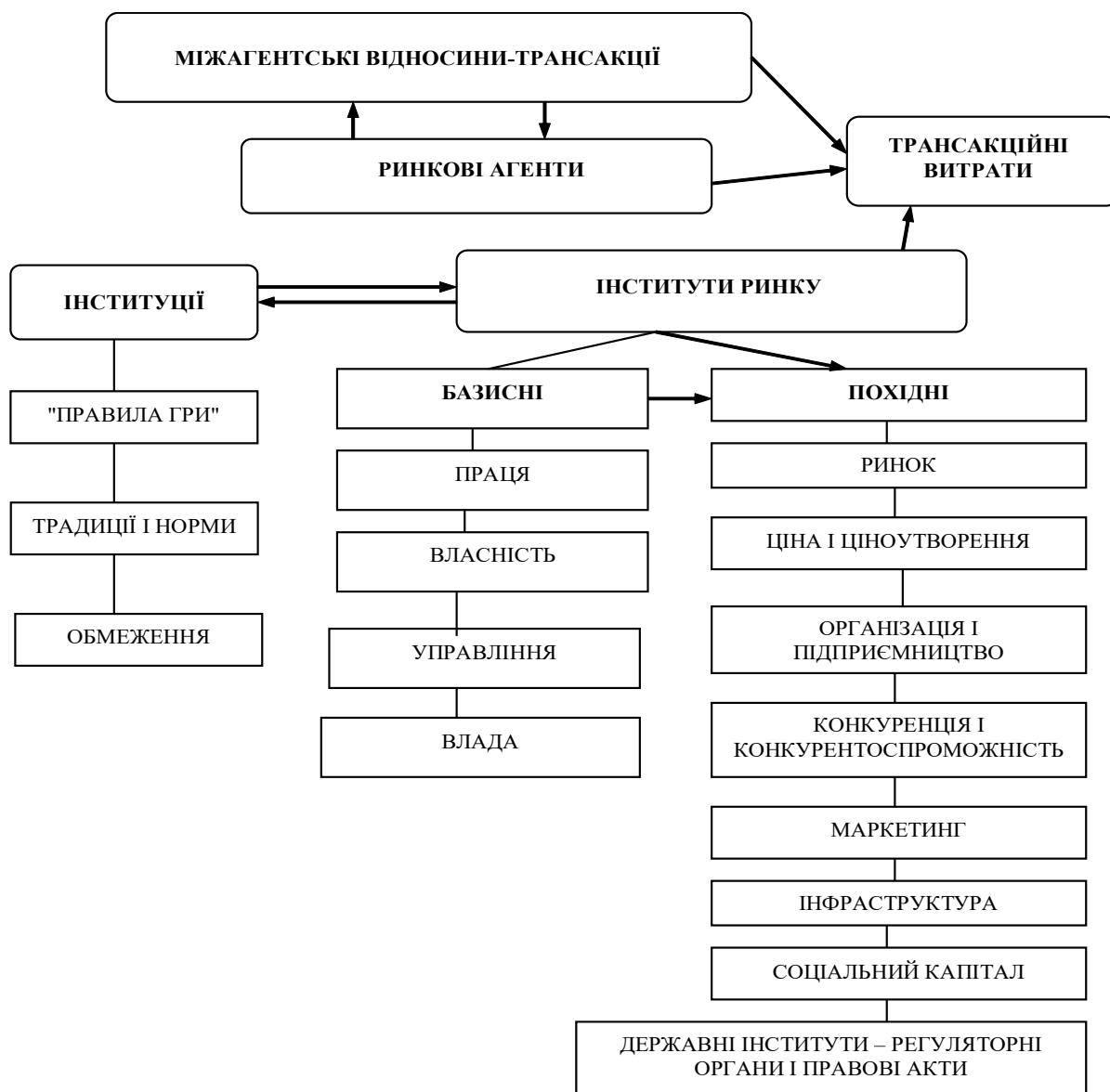

Рис. 3. Система ієрархій і структура інституцій та інститутів ринку*

*Сформовано на основі досліджень і методологічних узагальнень [24]

Певним прикладом оцінок інституційної безпеки є сучасний розвиток вітчизняної науки, яка в існуючій системі координат виявилася далеко не пріоритетною інституційною системою, а вона (наука) є безумовною фундацією інституційної безпеки. Наука у своєму розвитку, рольових характеристиках, а головне – сегментах інституціоналізації, позиціонується як головний рушій науково-технічного прогресу, незалежно від суб'єктивного інтересу. Дане твердження не є простим гіпотетичним переконанням, адже ефекти суспільно-економічного буття формуються за рахунок того, що наука постійно споглядає у майбуття. Аксиоматичність даного твердження, на наше глибоке переконання є беззаперечною, тому інша думка тут є не зовсім доречною, так як наука – це дійсно організаційно-функціональна основа, у своєму розвитку, інституціоналізації ефектів науково-технічного прогресу.

Дискутуючи з представленої проблематики, ми нібито задаємося думкою про тавтологічність суджень, які можна позиціонувати як «наука про науку», але це не так. Дослідження проблемних аспектів інституціоналізації науки як багаторівневої системи проявів суспільно-економічних ефектів застосування наукового потенціалу, дає нам підстави говорити про інституціональну теорію науки – еволюційну методологію її розвитку. Це поки що тільки гіпотеза, але ми її спробуємо довести, спираючись при цьому на наведене вище твердження про те, що «інституції змінюються, але наука вічна...».

Інституціональна теорія, або теорія розвитку функціонування інститутів науки, не є чимось даним – це просто еволюційна концепція визнання науки як організаційно-функціональної системи створення-упровадження в життя чогось нового. Методологія розуміння діянь зі створення інновацій як головного завдання науки, в даному конкретному випадку дослідницьких інтерпретацій організаційно-функціональних взаємодій, є по суті міждисциплінарний синтез – методи соціальних, природничих, суспільних і економічних наук. Така конструкція методів визначення ролі науки в системах соціально-економічного суспільного розвитку дає нам можливість визнати її пріоритетність й це не простий факт, а об’єктивна реальність, адже наукове акумулювання законів минулого визначає майбутнє. Про це не просто потрібно сьогодні говорити, так як маємо безліч прикладів сучасної української дійсності в економіці, соціумі, політиці. Сьогоднішня вітчизняна наука логіколізує наслідки минулого з погляду минулих інституцій. Вся проблема в тому, що інституційні умови, середовище інституціоналізації науки набуло дещо відмінних від минулого (радянського) рис, а інститути продукування знань залишилися такими, яким притаманний принцип «наука для науки», який наслідує неконкурентність, неефективність, байдужість до результату. Висновок ніби дуже категоричний, але саме такою є сьогодні система інституційного забезпечення розвитку науки на мікро-, мезо- і макрорівні.

В плані вираження інституційної безпеки не слід забувати про наслідки видозміни інститутів у випадку переорієнтації, трансформаційної зміни, реструктуризації моделі господарського порядку, наприклад, перехід від командно-адміністративної до ринково-конкурентної економіки. Тут також мають місце аспекти інституційної безпеки, спричинені трансплантацією інститутів, а також створенням нових, які можуть викликати несприйняття економічними агентами. Виходячи зі сказаного під інституційною безпекою також можна розуміти рівень актуальності інституційних норм та їхню функціональну ефективність по відношенню до економічних агентів у процесі їх дифузії (маємо на увазі дифузію¹ інституційних норм).

Виходячи зі сказаного, головним чином у плані методичної ідентифікації ефектів інституційної безпеки не слід забувати про інституційну ефективність, інституційний ефект, ідентифікованих за рівнем трансакційних витрат.

¹ Поняття «дифузія» запозичене нами з теорії інновацій, правомірність і доцільність даного запозичення зумовлено нашим переконанням у тому, що актуальність інституційних норм межує з їх інноваційністю, дифузія (diffusion) – це процес, під час якого інновація з плином часу через певні канали поширюється серед членів соціальної системи [21], а ринок також є соціальною системою.

Інституційний ефект позиціонується як похідна від дії інститутів, як базисних (влада, власність, праця, вартість), так і похідних (управління, ціна, конкуренція, підприємництво). Розмежування означених ефектів депонуємо у контексті їх позиціонування як можливих наслідків розбудови інституційного середовища, формування інституційної безпеки, які матимуть місце незалежно від типологічних характеристик суспільно-економічної формації, перш за усе у підприємницько-ринковому конструкті. При цьому поділяємо їх (ефекти) на: економічні (прибуток, дохід, рентабельність), соціальні (витрати на соціальні заходи), управлінські, техніко-технологічні (структура собівартості), внутрігосподарські.

В заданому контексті суджень й методологічних узагальнень в ареалі обраного поля інституціонального дискурсу зазначимо, що трансплантовані, запозичені інститути, інституції, можуть створювати як інституційну безпеку, так і інституційну небезпеку. На цьому наголошуємо й звертаємо увагу. Інколи певні інститути не сприймаються наявною в суспільстві, економіці, інституційною системою в силу особливостей соціально-господарської моделі відносин, інституційних традицій. Наприклад, вислів «реформи не йдуть» є кодифікація інституційних ефектів суспільного вибору, сформованих взаємодією і головне – суперечностями між «новими» й «старими» інститутами. З цього приводу наше національне господарське буття наслідуює чимало прикладів, тобто мають місце ситуації, коли нові інститути не сприймаються, набувають статусу відторгнених і це є фактом інституційної небезпеки, який негативно впливає на ефекти господарського процесу, рівень добробуту. Зокрема інститут приватної власності, незважаючи на тривалий період реформаційних процесів з утвердження ринку, поки що не став органічно вбудований в економічну систему на конкурентних, взаємовигідних для усіх учасників ринкового обміну умовах. Яскравий приклад – аграрний сектор економіки – право приватної власності на землю – інституційно його реалізація носить половинчастий характер, бо імплементовано в господарську практику лише у контексті оренди, а інститут купівлі продажу не діє, тому це певною мірою інституційна небезпека, яка практично проявляється у недосконалої системи перерозподілу вартостей, демотивації власників, обмеженні права їх трансакційної активності у здійсненні довгострокових інвестицій.

Особливу небезпеку у цьому плані представляють процеси деформалізації оновленої в ході реформування, модернізованої інституціональної системи. Під цими процесами ми розуміємо деформацію, зміну контуру нового, часом запозиченого інституту під дією усталених в тому чи іншому суспільстві звичних способів розв'язання проблем обміну або реалізації прав власності. При цьому не відбувається повного заперечення або невиконання формальних правил, а скоріше починає діяти складна система обмежень, частина яких має неформальний характер. На практиці ця ситуація характеризується тим, що господарюючим суб'єктам формальні правила відомі, однак виконуються не в повному обсязі. Прикладами можуть слугувати ухиляння від сплати податків, прорахунки в приватизаційних процесах, проблеми рейдерства, неправомірні схеми зміни власників майнових комплексів, надання різноманітних пільг і списання боргів вибраним підприємствам, банкам і галузям, неоднозначне податкове адміністрування. В результаті нові інститути не тільки починають функціонувати в персоналізованому,

нестандартизованому режимі, але можуть набувати взагалі іншого змісту. Яскравим прикладом в даному контексті є інститут банкрутства, який замість того, щоб слугувати захистом від неплатоспроможних позичальників часом стає знаряддям встановлення контролю над привабливими з точки зору конкурентів об'єктами.

При цьому проблема деформалізації інституційної матриці, яка загострює питання інституційної безпеки економічних агентів, щільно переплітається з вадами існуючих механізмів примусу, неефективною дією судової системи, її нездатністю в повній мірі забезпечити верховенство права і дієвість формальних регуляторів суспільного життя. Між тим, люди, як правило, тільки тоді дотримуються всіх формальних норм і правил, коли їхнє порушення невідворотно викликає карні санкції з боку влади або автоматично вводить в дію дисциплінуючі механізми. Таким чином інституційна безпека значною мірою визначається існуючими механізмами і пособами контролю економічної поведінки господарюючих суб'єктів.

Характеризуючи способи контролю за дотриманням контрактів і правил, прийнято виділяти два їх види: персоніфікований й неперсоніфікований. Перший ґрунтується на персоніфікованих стосунках – родинних зв'язках, особистій відданості, спільних інтересах або ідеологічних переконаннях. Другий – на застосуванні санкцій, формальному контролю, наданні і перевірці інформації.

Висновки. Вважаємо, що ефективний ринковий механізм забезпечення інституційної безпеки економічних агентів ґрунтується на неперсоніфікованій формі контролю, яка виключає дискретність функцій чиновника, що здійснює контроль, і унеможливорює різне тлумачення формальних положень. Тому першочерговим завданням для української економіки є забезпечення якомога повнішого переходу від персоніфікованого способу контролю за дотриманням контрактів й правил до неперсоніфікованої його форми.

Список використаних джерел

1. Веблен Торстейн. Теория делового предприятия / Пер. с англ. – М.: Дело, 2007. – 288 с.
2. Веблен Т. Теория праздного класса [пер. с англ.; вступ ст. С. Г. Сорокиной]. – М. : Прогресс, 1984. – 367 с.
3. Хитер Кен. Экономика отраслей и фирм: Пер. с англ./Учеб. пособие. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 480 с.: ил. – Пер. узд.: Ken Heather. The Economics of Industries and Firms. – Pearson Education Limited. Harlow, Great Britain, 2002.
4. Грейф А. Институты и путь к современной экономике. Уроки средневековой торговли [Текст] / пер. с англ. И. Кушнарево; вступит, ст. М. Юдкевич; Над. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». — М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2013. — 536 с.
5. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. – М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.
6. Коуз Р.Г. Нобелівська лекція (1991): Інституціональна структура виробництва / Природа фірми: Походження, еволюція і розвиток / Коуз Р.Г. ; пер. з англ. ; за ред. О.Е. Вільямсона, С.Дж. Вінтера. – К. : А.С.К., 2002. – С. 311.

7. Институциональная экономика: новая институциональная экономическая теория: Учебник / Под общей ред. д.э.н., проф. А.А. Аузана. — М.: ИНФРА-М, 2005.—416 с. — (Учебник экономического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова).
8. Фуруботн Э.Г. Институты и экономическая теория: достижения новой институциональной экономической теории / Э.Г. Фуруботн, Р. Рихтер; пер. с англ. под ред. В.С. Катькало, Н.П. Дроздовой. — СПб.: Издат. дом СПб. гос.ун_та, 2005. — 702 с.
9. Ойкен В. Основные принципы экономической политики/ В.Ойкен//. – М.: Прогресс, 1995.– 340 с.
10. Гэлбрейт Дж.К. Новое индустриальное общество Пер. с англ. М.: / Дж.К. Гэлбрейт //Прогресс, 1969.- 479 с.
11. Бреннан Джеффри, Бьюкенен Джеймс МакДжил. К налоговой конституции для Левиафана [Электронный ресурс] // Geoffrey Brennan, James M. Buchanan. — Research gate. — Режим доступа: http://www.researchgate.net/publication/237830127_____?ev=pubfeed_dept. - Назва з екрану.
12. Эггертссон, Т. Знания и теория институциональных изменений [Текст] / Т. Эггертссон // Вопросы экономики. – 2011. – №7. – С. 4-16.
13. Уильямсон, О. Экономические институты капитализма: фирмы, рынки, «отношенческая контрактация» [Текст] / О. Уильямсон // Науч. ред. В. С. Катькало. – СПб.: Лениздат, 1996. – 702 с.
14. Вольчик, В. В. Эволюционная парадигма и институциональная трансформация экономики [Текст]/ В. В. Вольчик. – Ростов н/Д: Изд-во Ростовск. ун-та, 2004. – 320 с.
15. Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади : монографія / Ю.М. Лопатинський. – Чернівці. : Рута, 2006. – 343 с.
16. Нуреев, Р. М. На пути к пониманию институциональной природы инноваций [Текст] / Р. М. Нуреев// Journal of Institutional Studies (Журнал институциональных исследований). – 2012. – Т. 4(№ 2). – С. 4-10.
17. Дементьев В. В. Що ми досліджуємо, коли досліджуємо інститути? [Текст] / В. В. Дементьев //Економічна теорія. – 2009. – № 3. – С. 75 – 92.
18. Иншаков, О. Эволюционная перспектива экономического институционализма [Текст] / О. Иншаков, Д. Фролов // Вопросы экономики. – 2010. – №9. – С. 13-14.
19. Полтерович, В. М. Трансплантация экономических институтов [Текст] / В. М. Полтерович //Экономическая наука современной России. – 2001. – №3. – С. 24-50.
20. Шаститко А. Предметно-методические особенности новой институциональной экономической теории / А. Шаститко // Вопросы экономики. – 2003. – № 1. – С. 31.
21. Роджерс, Еверетт М. Дифузія інновацій / Пер. з англ. Василя Старка. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 591 с.
22. Прутська О.О. Інституціоналізм і проблеми економічної поведінки в перехідній економіці / О.О. Прутська – К.: Логос, 2003. – 256 с.

23. Шпикуляк О.Г. Институції аграрного ринку. Монографія. / О.Г. Шпикуляк – К.:ННЦ «ІАЕ» УААН, 2009. – 480 с.
24. Деменьтьев В.В. О некоторых особенностях предмета институциональной теории / В.В. Деменьтьев – JOURNAL OF INSTITUTIONAL STUDIES (Журнал институциональных исследований) – Том 5, №3. – 2013. – С. 5 – 13. – Электронный ресурс : [http : www. hjournal. ru](http://www.hjournal.ru)

Список використаних джерел / Referense

1. Veblen Thorstein. Teoriya delovogo predpriyatiya / Per. s angl. – М.: Delo, 2007. – 288 s.
2. Veblen T. Teoriya prazdnogo klassa [per. s angl.; vstup st. S. G. Sorokinoy]. – М. : Progress, 1984. – 367 s.
3. Hiter Ken. EHkonomika otraslej i firm: Per. s angl./Ucheb. posobie. – М.: Finansy i statistika, 2004. – 480 s.: il. – Per. uzd.: Ken Heather. The Economics of Industries and Firms. – Pearson Education Limited. Harlow, Great Britain, 2002.
4. Grejf A. Instituty i put' k sovremennoj ehkonomike. Uroki srednevekovoj trgovli [Tekst] / per. s angl. I. Kushnarevoj; vstupit, st. M. YUdkevich; Nad. issled. un-t «Vysshaya shkola ehkonomiki». — М.: Izd. dom Vysshej shkoly ehkonomiki, 2013. — 536 s.
5. Nort D. Instituty, institucional'nye izmeneniya i funkcionirovanie ehkonomiki / D. Nort. – М.: Fond ehkonomicheskoy knigi «Nachala», 1997. – 180 s.
6. Kouz R.H. Nobelivs'ka lektsiya (1991): Instyuttsional'na struktura vyrobnytstva / Pryroda firmy: Pokhodzhennya, evolyutsiya i rozvytok / Kouz R.H. ; per. z anhl. ; za red. O.E. Vil'yamsona, S.Dzh. Vintera. – К. : A.S.K., 2002. – S. 311.
7. Institucional'naya ehkonomika: novaya institucional'naya ehkonomicheskaya teoriya: Uchebnik / Pod obshchej red. d.eh.n., prof. A.A. Auzana. — М.: INFRA-M, 2005.—416 s. — (Uchebnik ehkonomicheskogo fakul'teta MGU im. M.V. Lomonosova).
8. Furubotn E.H.G. Instituty i ehkonomicheskaya teoriya: dostizheniya novoy institucional'noj ehkonomicheskoy teorii / E.H.G. Furubotn, R. Rihter; per. s angl. pod red. V.S. Kat'kalo, N.P. Drozdovoj. — SPb.: Izdat. dom SPb. gos.un_ta, 2005. — 702 s.
9. Ojken V. Osnovnye principy ehkonomicheskoy politiki/ V.Ojken//. – М.: Progress, 1995.– 340 s.
10. Gehlbrejt Dzh.K. Novoe industrial'noe obshchestvo Per. s angl. М.: / Dzh.K. Gehlbrejt //Progress, 1969.- 479 s.
11. Brennan Dzheffri, B'yukenen Dzhejms MakDzhil. K nalogovoj konstitucii dlya Levafana [Elektronnij resurs] // Geoffrey Brennan, James M. Buchanan. — Research gate. — Rezhim dostupu: [http://www.researchgate.net/ publication/237830127](http://www.researchgate.net/publication/237830127)_____?ev=pubfeed_dept. - Nazva z ekranu.
12. EHggertsson, T. Znaniya i teoriya institucional'nyh izmenenij [Tekst] / T. EHggertsson // Voprosy ehkonomiki. – 2011. – №7. – S. 4-16.
13. Uil'yamson, O. Ekonomicheskie instituty kapitalizma: firmy, rynki, «otnoshencheskaya kontraktaciya» [Tekst] / O. Uil'yamson // Nauch. red. V. S. Kat'kalo. – SPb.: Lenizdat, 1996. – 702 s.
14. Vol'chik, V. V. EHvolyucionnaya paradigma i institucional'naya transformaciya ehkonomiki [Tekst]/ V. V. Vol'chik. – Rostov n/D: Izd-vo Rostovsk. un-ta, 2004. – 320 s.
15. Lopatyns'kyu Yu.M. Transformatsiya ahrarnoho sektora: instyuttsional'ni zasady : monohrafiya / Yu.M. Lopatyns'kyu. – Chernivtsi. : Ruta, 2006. – 343 s.

16. Nureev, R. M. Na puti k ponimaniyu institucional'noj prirody innovacij [Tekst] / R. M. Nureev // Journal of Institutional Studies (Zhurnal institucional'nyh issledovanij). – 2012. – T. 4(№ 2). – S. 4-10.
17. Dement'yev V. V. Shcho my doslidzhuyemo, koly doslidzhuyemo instytuty? [Tekst] / V. V. Dement'yev // Ekonomichna teoriya. – 2009. – # 3. – S. 75 – 92.
18. Inshakov, O. Evolyucionnaya perspektiva ehkonomicheskogo institucionalizma [Tekst] / O. Inshakov, D. Frolov // Voprosy ehkonomiki. – 2010. – №9. – S. 13-14.
19. Polterovich, V. M. Transplantaciya ehkonomicheskikh institutov [Tekst] / V. M. Polterovich // EHkonomicheskaya nauka sovremennoj Rossii. – 2001. – №3. – С. 24-50.
20. Shastitko A. Predmetno-metodicheskie osobennosti novej institucional'noj ehkonomicheskoy teorii / A. Shastitko // Voprosy ehkonomiki. – 2003. – № 1. – S. 31.
21. Rodzhers, Everett M. Dyfuziya innovatsiy / Per. z anhl. Vasylya Starka. – K.: Vyd. dim «Kyyevo-Mohylyans'ka akademiya», 2009. – 591 s.
22. Prut's'ka O.O. Instytutsionalizm i problemy ekonomichnoyi povedinky v perekhidny ekonomitsi / O.O. Prut's'ka – K.: Lohos, 2003. – 256 s.
23. Shpykulyak O.H. Instytutsiyi aharnoho rynku. Monohrafiya. / O.H. Shpykulyak – K.:NNTs «IAE» UAAN, 2009. – 480 s.
24. Demen't'ev V.V. O nekotoryh osobennostyah predmeta institucional'noj teorii / V.V. Demen't'ev – JOURNAL OF INSTITUTIONAL STUDIES (Zhurnal institucional'nyh issledovanij) – Tom 5, №3. – 2013. – S. 5 – 13. – Elektronnyj resurs : [http : www. hjournal. ru](http://www.hjournal.ru)

ANNOTATION
INSTITUTIONAL SECURITY OF ECONOMIC AGENTS AND MARKET MECHANISMS

SHPYKULIAK Oleksandr, Doctor of Economic Sciences, professor, professor of the Administrative Management and Alternative Energy Sources Department, Vinnytsia National Agrarian University

PRUTSKA Olena, Doctor of Economic Sciences, acting as the Dean of Economic Department, Vinnytsia National Agrarian University (Vinnytsia)

The theoretical and methodical approach to the definition of "institutional security" is proposed in the article, the substantial characteristics of categorical and conceptual apparatus of institutionalism and processes that take place in the institutional system of the market mechanism are given. The model set of factors that appear as institutional moderators of institutional security and imitate diverse institutional exchange effects and determine the conditions of interaction of economic agents is defined. The conceptual view of the domain of the concept of "institutional security" within the institutional analysis of objects, events, market processes is formulated and the contours of future scientific discourse in the area of research on the efficiency of transactions interagent market exchange are outlined.

Keywords: institutional security, institutions, institutions, markets, institutional effectiveness, economic agents.

Fig. 3 Lit. 24.

**АННОТАЦИЯ
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКИХ
АГЕНТОВ И РЫНОЧНЫЙ МЕХАНИЗМ**

***ШПИКУЛЯК Александр Григорьевич, доктор экономических наук,
профессор, профессор кафедры административного менеджмента и
альтернативных источников энергии,
Винницкий национальный аграрный университет***

***ПРУТСЬКАЯ Елена Алексеевна, доктор экономических наук, профессор,
и.о. декана экономического факультета,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)***

В статье предложен теоретико-методический подход к определению понятия «институциональная безопасность», дана содержательная характеристика категорийно-понятийного аппарата институционализма, а также процессов, которые происходят в институциональной системе рыночного механизма. Отмечено модельную совокупность факторов, которые выступают институциональными модераторами институциональной безопасности, подражают разнородным институциональным эффектам обмена, определяют условия взаимодействия экономических агентов. Сформулировано концептуальное видение предметной области применения понятия «институциональная безопасность» в рамках институционального анализа предметов, явлений, рыночных процессов, а также обозначены контуры дальнейшего научного дискурса в ареале исследований эффективности транзакций межагентского рыночного обмена.

Ключевые слова: институциональная безопасность, институты, рынок, институциональная эффективность, экономические агенты.

Рис. 3. Лит. 24.

Інформація про авторів

ШПИКУЛЯК Олександр Григорович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: spikuliak@ukr.net)

ПРУТСЬКА Олена Олексіївна - доктор економічних наук, професор, в.о. декана економічного факультету, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3,)

SHPIKULIAK Oleksandr – Doctor of Economic Sciences, professor, professor of the Administrative Management and Alternative Energy Sources Department (21008, Vinnytsia, Sonyachna Str. 3, e-mail: spikuliak@ukr.net)

PRUTSKA Olena - Doctor of Economic Sciences, acting as the Dean of Economic Department, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, Sonyachna Str. 3, e-mail

ШПИКУЛЯК Александр Григорьевич – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail:spikuliak@ukr.net).

ПРУТСЬКАЯ Елена Алексеевна - доктор экономических наук, профессор, и.о. декана экономического факультета, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail:

